

Н. М. Смочко, Т. Ю. Лужанська

Мукачівський державний університет

М. Ю. Смочко

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

СПА-ІНДУСТРІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ

У статті розглянуто актуальне питання особливостей становлення, функціонування та перспектив розвитку СПА-індустрії як одного з напрямків медичного туризму. Основною метою статті є аналіз сучасного стану розвитку СПА-індустрії. Під час наукового дослідження використані інформативно-аналітичні методи, методи порівняння, статистичний, прогнозний тощо. У роботі зазначено, що останнім часом виникає необхідність вжиття заходів із стимулювання розвитку спа-курортів, яке базується на застосуванні інноваційних підходів. Конкуренція спонукає спа-заклади створювати нові продукти, використовувати нову інноваційну маркетингову технологію та канали збуту, виходити на нові цільові групи споживачів. В умовах структурної перебудови економіки України особливого значення набуває вдосконалення форм і методів регулювання розвитку спа-курортної сфери. Дієвим механізмом стимулювання розвитку даної сфери є залучення інвестицій через схеми державно-приватного партнерства. Українське СПА увібрало в себе різні елементи світової СПА-індустрії, але головним чинником розвитку залишаються національні традиції, вітчизняна школа курортології. Наукова новизна статті заключається у тому, що на основі опрацювання значного аналітичного матеріалу обґрунтовано ефективність функціонування СПА-індустрії як медичного туризму в Україні, обґрунтовано розвиток курорту як екополісу. Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що доведено на основі діяльності провідних СПА-центрів у курортних містах України те, що різноманітність та унікальне поєднання природних ресурсів спа-курортів є базою для створення обґрунтованих спа-методик, програм і концепції відпочинку, оздоровлення і естетики. Це дає підстави стверджувати, що необхідно проводити заходи із стимулювання розвитку СПА-курортів на основі застосування інноваційних підходів, що в подальшому дасть поштовх для розвитку медичного туризму, як національного, так і міжнародного. У статті зазначається, що основою подальшого розвитку СПА-курортів України має стати еколого-економічне природокористування, державний контроль і регулювання збереження, ефективного використання, економічного відтворення унікальних природних лікувальних ресурсів України з можливістю створення екополісу.

Ключові слова: Спа-курортний туризм, курортні ресурси, Спа-туристичні ринки, СПА-процедури, СПА-програми, СПА-технології, екополіс, медичний туризм.

Постановка проблеми та її актуальність. Останнім часом у світі спостерігається зростання інтересу до розвитку СПА-індустрії. З огляду на «екологічність», соціальну спрямованість, значну прибутковість СПА-індустрія має суттєві переваги та перспективи розвитку. Актуальність даного дослідження значима, оскільки СПА-індустрія постійно вдосконалюється і займає одну з лідируючих позицій на ринку. Нині важливо вести здоровий спосіб життя і все більша кількість людей прагнуть до цього. У всьому світі безліч ресурсів сприяють розвитку СПА-індустрії, у зв'язку з цим розвивається значна кількість нових методів лікування.

СПА-курортний туризм має свою специфіку: окрім якісного готельного сервісу, туристичного обслуговування, різноманітної екскурсійної програми, клієнта цікавить високоякісне медичне обслуговування. Перспективною перевагою курортів є можливість якісного оздоровлення, шляхом застосування СПА-процедур або відновлювального лікування в рамках СПА-програм. Також для спа-курортного туризму характерним є набагато менша залежність від сезонних та кризових тенденцій. Розвиток галузі забезпечується значними капітальними інвестиціями. Доцільно

сприяти розвитку споріднених галузей як єдиного кластеру для залучення споживачів, які пов'язані зі спа-сегментами та налагодження бізнес-партнерства (кооперації) у межах такої структури [4, с. 51].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел у сфері СПА-індустрії свідчить про те, що існують ґрунтовні дослідження щодо класифікаційних ознак виділення СПА-об'єктів, технологій надання СПА-послуг, напрямів державного регулювання економічних відносин в рекреаційно-курортній та туристичній сферах. Розкриття їх змісту знайшло відображення в працях відомих вітчизняних вчених – М.В. Багорова, Я.І. Баркова, І.В. Бережної, Ю.М. Воробйова, П.І. Гаман, В.Ф. Данильчук, Л.І. Дідківської, Л.І. Дмитриченко, Ю.З. Драчука, О.В. Єфремова, Т.І. Ткаченко, а також зарубіжних вчених, серед яких N.J. Alen, L.A. Bole, D. Buhalis, J.C. Henderson, E. Inskeep, A. Paraskevas, M. Yoon та інші. Однак незважаючи на чисельні дослідження, залишаються недостатньо розкритими сутність, значення використання інноваційних технологій у СПА-індустрії, застосування оптимізаційних моделей у функціонуванні СПА-об'єктів.

Мета статті. Метою статті є виявлення основних аспектів становлення, функціонування та перспектив розвитку СПА-індустрії.

Методологія та методи дослідження. Під час наукового дослідження використані інформативно-аналітичні методи, методи порівняння, статистичні, прогнозні тощо. Здійснено аналіз становлення, функціонування та перспектив розвитку СПА-індустрії.

Викладення основного матеріалу дослідження. СПА – термін, що широко використовується і визначається в академічних словниках як «курорт або природне джерело термальної чи мінеральної води, яка застосовується для пиття та купання з метою оздоровлення і лікування різноманітних хвороб». Воно є похідним від назви містечка Спа (Spa) провінції Льеж (Східна Бельгія). Назва цього курорту склала основу медичного напрямку – «спа-терапії». У Спа і нині проводять регулярні міжнародні виставки, ярмарки спа-препаратів і мінеральних вод, наукові симпозиуми вечніх-бальнеологів. У світі виділяються два підходи до створення СПА – європейський (СПА як курорт) і американський (СПА як салон краси). СПА – комплексна система оздоровлення і релаксації надає можливість швидкого та ефективного відновлення психофізичної енергії, зняття стресу, покращення показників роботи серцево-судинної і нервової системи, стимулювання процесів виведення з організму токсинів [8, с. 37].

Концепція СПА передбачає індивідуальний, програмний підхід у поєднанні з програмою оздоровлення, кінезіотерапії, відпочинку; використання в оформленні СПА-зони в санаторно-курортному закладі елементів даного СПА-напряму. Фахівці СПА повинні об'єднувати медичний підхід до вирішення проблеми і персоналізацію кожної програми. На базі традиційних курортів все частіше з'являються нові форми оздоровлення – велнес (wellness), фітнес (fitness), СПА. Такі курорти організуються не тільки в рекреаційних зонах, але і у великих мегаполісах, навіть в готелях, призначених для ділового туризму [5].

СПА-курорти об'єднують готелі зі спа-центрами, обладнані лікувально-оздоровчими комплексами з басейнами і терапевтичними ваннами, масажними кабінетами. Одна з можливих нових форм роботи курортів – уїк-енд-тури. Оздоровчі, релаксаційні або естетичні СПА-пакети на декілька днів давно завоювали популярність на ринку СПА-послуг. Така форма роботи курорту приваблива для клієнтів незалежно від пори року. Відпочинок на курортах туристи можуть поєднувати з профілактикою і лікуванням, відвідинами бальнеологічних центрів та лікарень, спеціальними програмами в спортивних клубах і фітнес-центрах. Дослідження показують, що у дорожчому ціновому сегменті перебувають австрійські та швейцарські курорти. В Австрії (курорти Бад Гаштайн, Бад Ішль) при готелях є спеціальні басейни з природною водою та радонові джерела, що сприятливо впливають на опорно-рухову систему. Швейцарія сторіччями спеціалізується на лікуванні легеневих захворювань. Чимало

медичних туристів лікуються в Ізраїлі та Туреччині – курорти на Мертвому морі та Кангалі спеціалізуються на шкірних захворюваннях [11].

Україна володіє унікальними курортними ресурсами. На її території є усі відомі світовій науці типи мінеральних вод, а окремі зразки українських мінеральних вод вважають еталонними. Курортні та рекреаційні території в Україні складають близько 9,1 млн. га (15% території). За формами власності санаторно-курортні заклади розподіляються так: державна – 40%, колективна – 55%, приватна – 0,8%, власність міжнародних організацій – 4,2% [8, с. 23].

З питань стимулювання розвитку курортів та курортних територій було прийнято Закон України «Про курорти» [1]. В Україні СПА-індустрія з'явилася у 2005 році. Нині СПА-процедури в Україні проводяться в санаторно-курортних установах, оздоровчих і медичних центрах, салонах краси, що знаходяться на курорті. Практичний поділ СПА в Україні наступний: СПА-курорт, СПА у лікувально-оздоровчій місцевості передмістя, міське СПА, кабінет СПА.

СПА-курорт: в рамках освоєного природного курорту створюється СПА на базі санаторію, пансіонату, в медичному або оздоровчому центрі при готелі. Основні переваги: можливість проведення кліматотерапії, ландшафтотерапії, геліотерапії, використання природного лікувального ресурсу – мінеральні або грязьові джерела, море, організації СПА-туризму і медичного туризму, можливість проведення комплексного обстеження пацієнта і т.п. [10].

СПА-кабінети у санаторно-курортних закладах за типом поділяються на фізіотерапевтичні (LPG, НіТор, пресотерапія), гідро і бальнеотерапевтичні (ванни, системи офуро, душі, басейни), масажні, косметологічні, косметичні кабінети, сауни і лазні, кімнати тілесно-орієнтованої психотерапії і психологічного розвантаження, кінезіотерапевтичні кабінети і т.п.

В Україні, разом з проведенням СПА-програм з використанням готових оздоровчих СПА-засобів, розвиваються СПА-напрямки, як: таласотерапія, винотерапія, ароматерапія, бальнеотерапія, фанготерапія, апі-терапія, галотерапія, стоун-терапія. В Україні сектору спа-лікувального туризму відповідають санаторно-курортні заклади (перш за все санаторії та пансіонати з лікуванням, а також бальнеологічні та грязелікарні), що належать до під сектору традиційного лікувального туризму, заклади готелі та інші місця для тимчасового проживання зі спа, а також окремі заклади, які відносяться до сфери торгівлі та побутового обслуговування населення (зокрема, спа-центри, салони краси тощо), що належать до сектору відпочинково-оздоровчого, велнес-туризму [9].

На сьогоднішній день в рамках створення і розвитку СПА-курортного туризму в Україні основними завданнями є: 1) інтеграція критеріїв Європейської асоціації курортів до нормативно-правової бази України; 2) розробка стандартів відповідності якості, умов зберігання і використання натуральних засобів,

витратних матеріалів, вимог до устаткування для проведення СПА-процедур; 3) розробка методик застосування СПА-процедур, показань і протипоказань, стандартів сумісності СПА-процедур, СПА-програм; 4) підготовка програм навчання персоналу для проведення СПА, а також підготовки лікарів для роботи в СПА-кабінетах і центрах; 5) обґрунтування проведення і використання оздоровчих і естетичних методик в СПА; 6) впровадження стандартів якості надання СПА послуг і проведення процедур.

В Україні два регіони є базовими місцями курортно-оздоровчого туризму. Це – Причорноморський і Карпатський. Стосовно останнього, то з питних вод Чернівецької області знаходяться: «Брусницька», «Буковинська», «Зеленчанська», «Валя-Кузьминська», а найціннішою з них є вода джерела Красноільського родовища, яка має сірчано-водневий склад і містить содові компоненти. На територіях сіл Брусниця, Черешенька, Щербниці, Костинці Північної Буковини, знаходяться запаси лікувальних грязей. В Івано-Франківській області знаходиться курорт Буковель. Він є одночасно кліматичним, гірськолижним і бальнеологічним курортом. В Закарпатській області 609 населених пунктів і майже в половині (235) знаходяться джерела з мінеральною водою. За мінералізацією мінеральні води Закарпаття є слабо-, середньо-і високо мінералізованими, зустрічаються розсоли. Левова частка їх (61,4%) зосереджена в гірській зоні, в передгірній зоні менше (31,4%) і тільки 7,2% джерел знаходиться у низинній частині. За своїми властивостями чотири родовища мінеральних вод відповідають типу «Єсентуки», сім – «Боржомі» й «Арені» та багатьом аналогам відомих мінеральних вод. Найбільший бальнеологічний потенціал мають: Рахівський район – знаходиться 111 джерел з мінеральною водою, 38 штучних свердловин та 4 санаторно-курортних заклади, у Міжгірському районі відкрито 90 мінеральних джерел, 25 штучних свердловин та 3 заклади санаторно-курортного розміщення, в Свалявському районі – 17 мінеральних джерел, 79 штучних свердловин, 7 термальних свердловин та 10 закладів санаторно-курортного розміщення. Головні бальнеологічні курорти області: «Солотвино», «Шаяни», «Берегове», «Косино», «Сойми», «Поляна» «Синяк» [11].

В умовах структурної перебудови економіки України особливого значення набуває вдосконалення форм і методів регулювання розвитку санаторно-курортного комплексу, в т.ч. створення СПА-комплексів. Дієвим механізмом стимулювання розвитку санаторно-курортного господарства є залучення інвестицій через схеми державно-приватного партнерства (із залученням вітчизняних та іноземних інвесторів). Важливим напрямком щодо залучення інвестицій у розвиток курортного туризму є розробка органами місцевого самоврядування спільно з громадськістю баз інвестиційних пропозицій (та інвестиційних карт територій, у т.ч. з представленням потенціалу рекреаційно-туристичних інвестиційних об'єктів). Важливим є підготовка інвестиційного паспорту та переліку пропозицій

щодо пропагування туристично-рекреаційних об'єктів з визначенням чітких, прозорих умов (та гарантій) для інвестування як з боку влади міста, так і з боку інвесторів.

Аналіз свідчить про те, що нині в Україні, з одного боку, існує традиція академічної школи фізіотерапії, курортології та відновлювальної медицини і великий науково-практичний досвід в галузі санаторно-курортного лікування. З іншого боку – починається розвиток нових напрямків оздоровчої і профілактичної медицини, в які інвестуються значні кошти. Вітчизняна фізіотерапія, курортологія і відновлювальна медицина протягом тривалого часу також розробляла, оцінювала та вивчала можливості застосування різноманітних фізичних і кліматичних факторів для підтримки, відновлення здоров'я та лікування захворювань. Відродження медичної профілактики на етапі санаторно-курортного лікування є одним з важливіших напрямків соціального розвитку і вдосконалення системи охорони здоров'я в Україні.

В умовах існуючої нормативної і матеріально-технічної бази в Україні природним в рамках розвитку СПА є створення мережі Wellness – центрів (Центрів Здоров'я) і СПА-центрів естетичного або оздоровчого типу, а також кабінетів і відділень СПА (СПА-зона), у складі сучасних оздоровчо-реабілітаційних комплексів. Українське СПА, що формується і знаходиться на стадії становлення, увібрало в себе різні елементи світової СПА-індустрії, але головним чинником розвитку залишаються національні традиції, вітчизняна школа курортології. На сьогоднішній день СПА-процедури в Україні проводяться в санаторно-курортних установах, оздоровчих і медичних центрах, салонах краси, що знаходяться на курорті. Практичний поділ СПА в Україні наступний: СПА-курорт, СПА у лікувально-оздоровчій місцевості передмістя, міське СПА, кабінет СПА.

СПА-курорт в рамках освоєного природного курорту створюється на базі санаторію, пансіонату, в медичному або оздоровчому центрі при готелі. Основні переваги: можливість проведення кліматотерапії, ландшафтотерапії, геліотерапії, використання природного лікувального ресурсу – мінеральні або грязьові джерела, море і так далі, організації СПА-туризму і медичного туризму, можливість проведення комплексного обстеження і якісного контролю за станом пацієнта. Як вже наголошувалося, SPA – це курорт на водах, де основними лікувальними чинниками є сама природа, у всій її різноманітності.

СПА-кабінети у санаторно-курортних закладах за типом поділяються на фізіотерапевтичні (LPG, НіТор, пресотерапія та інші), гідро і бальнеотерапевтичні (ванни, системи офуро, душі, басейни і т.п.), масажні, косметологічні, косметичні кабінети, сауни і лазні, кімнати тілесно-орієнтованої психотерапії і психологічного розвантаження, кінезіотерапевтичні кабінети і деякі інші.

В Україні, разом з проведенням СПА-програм з використанням готових оздоровчих СПА-засобів, роз-

виваються СПА-напрямки, як: таласотерапія, винотерапія, ароматерапія, бальнеотерапія, фанготерапія, апітерапія, галотерапія, стоун-терапія. Розмаїття і унікальне поєднання природних ресурсів курорту може послужити базою для створення обґрунтованих СПА-методик, програм і концепції відпочинку, оздоровлення і естетики в санаторно-курортному СПА [8, с. 62].

Бальнеотерапія в СПА – це класичне комплексне оздоровлення з використанням природних мінеральних вод. Вітчизняна бальнеотерапія є однією з найбільш науково-обґрунтованих напрямів, а різноманітність ресурсів дозволяє широко використовувати мінеральні води в оздоровленні і лікуванні пацієнтів. Більшість бальнеокурортів України на сьогоднішній день відповідають європейським стандартам медичного СПА.

Таласотерапія – це використання в оздоровчих цілях морської або океанічної води, клімату, солі, морепродуктів рослинного та тваринного походження, піску, лиманових мулів і грязей. У 2003 р. Генеральною асамблеєю Європейської асоціації курортів (ESPA) були затверджені критерії високоякісних стандартів таласотерапії. Основний СПА чинник таласотерапії – морський клімат. Санаторно-курортні заклади, які вводять таласотерапевтичну СПА-програму програму або беруть на себе статус таласотерапевтичних центрів, використовують морські солі, морепродукти рослинного та тваринного походження, грязі, пісок для проведення СПА процедур.

Ще один напрям СПА, перспективний для українських курортів, – ландшафтотерапія. Це оздоровлення дією природної краси, шуму лісу, моря. Так, наприклад, унікальні можливості ландшафтотерапії Карпатського регіону є невід’ємною родзинкою СПА-індустрії регіону.

Одним з найяскравіших, ексклюзивних напрямів СПА в Україні є винотерапія. У її основі – використання похідних виноградної лози. В кінці минулого століття було доведено, що продукти виноградної лози володіють неперевершеними антиоксидантними властивостями, покращують імунітет і захисні функції шкіри. Винотерапія впливає на проникність судинної стінки, здійснює профілактику атеросклерозу, володіє бактерицидною і противірусною дією.

На сьогоднішній день в СПА найбільшу популярність у всьому світі має ароматерапія. Спектр дії ефірних масел широкий і багатогранний, але, перш за все, виділяються їх антисептичні властивості і здатність підтримувати у людей душевну рівновагу і фізичну форму. Більшість СПА процедур комбінуються з ароматерапевтичними. Арома-процедури як самі формуються в СПА програми, так і використовуються в комплексному естетичному і оздоровчому СПА.

Апітерапія є напрямом СПА-індустрії в якому використовується мед і продукти бджільництва (бджолине маточне молочко, віск). Програми і процедури апітерапії застосовуються для корекції соматоформних розладів і депресій, синдрому хронічної втоми, лікуванні

захворювань периферичної нервової системи з метою омолодження і поліпшення властивостей шкіри.

Перспективний напрям курортного СПА в Україні – це стоун-терапія. Специфіка природних ресурсів регіонів дозволяє використовувати різні типи оброблених і необроблених каменів для проведення стоун-масажу, ванн з гарячими каменями та інше.

Галотерапія – це благотворний вплив на організм людини мікроклімату соляних печер. У галокамері – штучній соляній печері, що найчастіше застосовується в СПА – можуть бути додатково використані програми релаксації (аудіальної психоемоційної корекції), їх дія ґрунтується на використанні об’ємного світла і звуку.

У вітчизняній фізіотерапевтичній літературі зустрічаються описи аналогів багатьох видів сучасного обладнання для СПА: гідромасажні ванни, душові установки, одним з виключень є СПА-капсула. Вона володіє оздоровчими і косметичними можливостями, може поєднувати в собі функції інфрачервоної kabіни і парової сауни, з функціями ароматерапії, гідромасажу, вібротерапії, озонотерапії, хромотерапії, музичної терапії.

Кінезіотерапія – це лікування рухом, впливає на систему м’язів, сухожиль, суглобів. Кінезіотерапія є методом, що широко використовуються в курортних СПА, дозволяє виявити і усунути психоемоційну причину практично будь-якого психосоматичного розладу, швидко і ефективно позбавити організм від наслідків пережитого стресу, але кінезіотерапія – не що інше, як варіант комплексного вживання лікувальної і дихальної гімнастики, гідро-кінезіотерапії.

До методів психотерапевтичної дії, що застосовуються в СПА, відносяться музикотерапія, арт-терапія, аутотренінг, танець, кольоро-терапія. Однією з засад СПА є використання холистичного підходу. Для стану здоров’я однаково важливі як корисні речовини, що містяться в натуральних препаратах, так і позитивні імпульси, які ми сприймаємо через органи відчуття. Холистичні догляди в СПА направлені на те, аби процеси оздоровлення і відновлення життєвих сил супроводжувалися безпосереднім сприйняттям органами відчуття позитивної інформації.

На сьогоднішній день в рамках створення і розвитку СПА-туризму в Україні основними завданнями є: 1) інтеграція критеріїв Європейської асоціації курортів до нормативно-правової бази України; 2) розробка стандартів відповідності якості, умов зберігання і використання натуральних засобів, витратних матеріалів, вимог до устаткування для проведення СПА-процедур; 3) розробка методик застосування СПА-процедур, показань і протипоказань, стандартів сумісності СПА-процедур, СПА-програм; 4) підготовка програм навчання персоналу для проведення СПА, а також підготовки лікарів для роботи в СПА-кабінетах і центрах; 5) обґрунтування проведення і використання оздоровчих і естетичних методик в СПА; 6) впровадження стандартів якості надання СПА послуг і проведення процедур.

В Україні є досить багато спа-центрів, які пропонують оздоровлення та релакс на доволі високому рівні. Зокрема, це курорт Трускавець – це один з небагатьох бальнеологічних курортів України, який прославився своїми мінеральними водами, зокрема «Нафтуся». На курорті нараховується більше двадцяти санаторіїв. Курорт пропонує великий вибір сучасних вілл і СПА-готелів з відмінними умовами проживання та оздоровчими процедурами. Санаторій Ріксос Прикарпаття повністю відповідає кодуванню п'ять зірок в Трускавці, територія обладнана: дитячими майданчиками, прогулянковими алеями, тенісними кортами, доріжками для велопогулянок, паркувальними місцями. У відділенні Ріксос-Прикарпаття знаходяться всі процедурні кабінети, бувет мінеральних вод, боулінг, ресторан, бари, клуби, тренажерні зали, СПА-центр, СПА процедури, сауни, басейни. СПА-комплекс санаторію пропонує: плавальні басейни (11), аква-бар, сауни і бані (11), гроти (3), релакс-зона, джакузі, іхтіомасаж і т.п. Ужгород, етно-велнес-готель «Унгвар'Бскій» був побудований ще у 1876 році на місці, де незадовго до цього знайшли джерело мінеральної води. Головна спа-фішка готелю – унгварська купіль – популярне на Закарпатті купання в чанах з мінеральною водою. Доволі оригінальні й лазні готелю «Унгвар'Бскій». Карпатська та Гуцульська етно-лазні пропонують дуже оригінальні види терапій, трав'яні чаї й олії, лазневі солодощі (чорнослив, горіхи, родзинки у меду), трав'яні та медові настоянки. Є в готелі й усілякі косметологічні та загальні оздоровчі процедури, ванни (наприклад, молочна, ванільна, перлова та винна) та інші.

Охтирка, сосновий & Спа-курорт «Буймерівка» розташований цей курорт у сосновому лісі на березі річки Ворскла, за 5 км від міста Охтирка Сумської області. Фішка курорту – аюрведа-СПА-центр, де вам запропонують аюрведичний масаж. Стандартний набір спа-процедур у «Буймерівці» – це косметологічні процедури, бальнео- і таласотерапія.

Перспективним для розвитку СПА-курортів в Україні є створення концепцій “етнічного СПА”. Прикладами успішних концепцій є система тайландського СПА, аюрведичних СПА-центрів, таласо-терапевтичних СПА і т.п. Програми курортно-оздоровчих турів різноманітні, проте існують загальні вимоги до їх організації. Необхідно спланувати та створити такий маркетинг-мікс туристського продукту, який дозволить найбільш успішно задовольнити потреби і запити клієнтів під час оздоровчого відпочинку. Екскурсійна програма не повинна бути занадто насиченою. При організації дозвіллевих програм необхідно віддавати перевагу більш здоровим заходам типу конкурсів, вікторин, а також занять за інтересами, що дозволяє урізноманітнити дозвілля. Допускаються спортивні програми у вигляді необтяжливих погулянок-походів по околицях, нескладних спортивних змагань, занять з аеробіки, шейпінгу і т.п. [10].

Розвиток курортів не можливий без збереження екологічної системи, що зумовлено особливостями

використання природних лікувальних ресурсів, їх унікальності та вразливості в процесі інтенсивного використання. Проте механізми відтворення ресурсного потенціалу курортів в достатній мірі не розроблені. Розвиток інфраструктури курортних територій потребує також вирішення територіально-функціональних, соціально-економічних, екологічних завдань. Вони пов'язані з розподілом пріоритетних напрямів використання територіальних ресурсів, пошуками шляхів збалансування міжгалузевих інтересів, вирішенням питань розміщення курортного, житлового, соціального, інженерно-транспортного, комунального будівництва, відтворення культурно-історичної спадщини, охорони та збагачення природного середовища курортів.

Комплексний підхід до питання розвитку курорту дозволяє розглядати його модель як екополіса з раціональною та безпечною сукупністю суб'єктів, об'єктів, відношення між якими не суперечать вимогам критеріїв сталого розвитку: 1) в соціальній сфері – заданим критеріям рівня життя працюючих на курорті як цільової установки розвитку; 2) в економічній сфері – заданим критеріям програми соціально-економічного розвитку курорту як механізму реалізації цільової установки розвитку; 3) в природоохоронній сфері – заданим природним та господарсько-екологічним критеріям як інструменту обмеження соціально-економічного навантаження на середовище природної території курорту поза його екологічної місткості.

Створення екополісів стає особливо актуальним для курортів, які є функціональними зонами курортних міст та поселень. Генеральний план розвитку курорту як екополісу спрямований на досягнення соціально-економічного розвитку з врахуванням його екологічної місткості. При цьому матеріали даного плану служитимуть вихідними даними для розробки програм соціально-економічного розвитку та інших значимих програм, проектів та схем, у тому числі з охорони навколишнього природного середовища та здоров'я з можливістю передбачення ризиків наслідків рішень, що приймаються [10].

Необхідно проводити заходи із стимулювання розвитку українських курортів на основі застосування інноваційних підходів. Вони мають передбачати широку модернізацію наявного курортного потенціалу на основі ефективного державно-приватного партнерства. Також важливим є адаптація курортної сфери України до наявних викликів, забезпечення гармонійного розвитку курортів на основі врахування інтересів економічних агентів, суспільства, держави і довкілля, а також збереження і примноження національного курортного потенціалу. Доцільно також активізувати міжнародне співробітництво у сфері підтримки та розвитку курортного потенціалу України, впроваджувати інноваційні технології інформаційно-рекламного забезпечення сфери туризму і діяльності курортів.

Висновки. Для вирішення проблем системного загальнодержавного характеру розвитку СПА-індустрії України необхідно: 1) вдосконалити державний

кадастр туристичних та рекреаційних ресурсів, створити довідково-інформаційні бази існуючих закладів санаторно-курортного типу, баз відпочинку та інших; 2) створити маркетингову стратегію просування національного туристичного продукту на зовнішні туристичні ринки, у т.ч. шляхом продуманої популяризації

рекреаційного потенціалу регіону; 3) активізувати роботу з розробки інвестиційних пропозицій на територіях, розташованих у туристично-рекреаційно привабливих зонах, з метою залучення потенційних інвесторів для модернізації існуючих закладів і розширення переліку та якості послуг.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про курорти». URL: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Бекірова С.Е. Теоретичні засади економічного регулювання розвитку санаторно-курортного комплексу. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 1 (14). С. 79–82
3. Гетьман В.І. Стан і перспективи розвитку бальнеологічних курортів Українських Карпат. *Регіональна економіка*. 2001. № 3. С. 152–160.
4. Гуліч О.Г., Гришів Л.С., Герасимчук Н.М. Методика формування стратегій сталого соціально-економічного розвитку курортно-рекреаційних територій і туристичних центрів. Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2007. 52 с.
5. Єжов В.В., Гоженко О.А., Бучинський С.Н., Душкін І.Ф. Спа-технології у відновлювальній медицині та курортології: стан та перспективи розвитку в Україні. URL: <http://sankurort.ua/uk/4/22/31>.
6. Захарін С.В. Інноваційне забезпечення розвитку туризму і курортів / Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки: Монографія / За ред. Л.І.Федулової. Київ : ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2007. С. 295–311.
7. Коленда Н.В. Теоретичні основи моделювання і прогнозування стратегічного потенціалу рекреаційної системи регіону. Управління економікою рекреаційних територій, галузей і підприємств: Зб. наук. пр. / Ін-т економіко-правових досліджень НАН України. Д: ТОВ «Південь-Схід, Лтд». 2008. С. 41–47.
8. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
9. Курорти України. URL: <http://artex.com.ua/Ukraine/kurorty-ukrainy:16-6963-5>.
10. Спеціалізований веб-портал для спа-туристів. URL: <http://www.getawayspas.com>.
11. Destinations Spa Vacations. URL: <http://www.destinationspas.com>.
12. European Spa. URL: <http://www.european-spa.com>.

References:

1. Pro kurorty: Zakon Ukrainy [About resorts: Law of Ukraine]. Available at: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Bekirova, S.E. (2012). Teoretychni zasady ekonomichnogo reguluvannya rozvytku sanatorno-kurortnogo kompleksu [Theoretical principles of economic regulation of the development of the sanatorium-resort complex]. *Scientific Bulletin: Finances, Banks, Investments*, vol. 1(14), pp. 79–82.
3. Getman, V.I. (2001). Stan i perspektyvy rozvytku balneologichnykh kurortiv Ukrayinskykh Karpat [State and prospects of the development of balneological resorts of the Ukrainian Carpathians]. *Regional economy*, 3, 152–160.
4. Gulich, O.G., Gryshiv, L.S., & Gerasymchuk, N.M. (2007). Metodyka formuvannya strategij stalogo socialno-ekonomichnogo rozvytku kurortnorekreacijnykh terytorij i turystychnykh centriv [Methodology for the formation of strategies for sustainable socio-economic development of resort and recreation areas and tourist centers]. Lviv: Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. 52 p.
5. Yezhov, V.V., Gozhenko, O.A., Buchynskiy, S.N., & Dushkin, I.F. Spa-texnologiyi u vidnovlyuvalniy medycyni ta kurortologiyi: stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Spa technologies in restorative medicine and resort science: state and development prospects in Ukraine]. Available at: <http://sankurort.ua/uk/4/22/31>.
6. Zaxarin, S.V. (2007). Innovacijne zabezpechennya rozvytku turyzmu i kurortiv [Innovative support for the development of tourism and resorts]. In L.I. Fedulova, (Ed.). *Sociogumanitarnyj aspekt innovacijno-texnologichnogo rozvytku ekonomiky* [The socio-humanitarian aspect of the innovative and technological development of the economy]. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, p. 295–311
7. Kolenda, N. V. (2008). Teoretychni osnovy modelyuvannya i prognozuvannya strategichnogo potencialu rekreacijnoyi systemy regionu [Theoretical bases of modeling and forecasting of the strategic potential of the recreation system of the region]. *Management of the economy of recreational areas, industries and enterprises*, pp. 41–47.
8. Fomenko, N.V. (2007). Rekreacijni resursy ta kurortologiya [Recreational resources and resort science]. Kyiv: Center for Educational Literature. 312 p.
9. Kurorty Ukrainy [Resorts of Ukraine]. Available at: <http://artex.com.ua/Ukraine/kurorty-ukrainy:16-6963-5>.
10. Specializovanyj veb-portal dlya spa-turystiv [A specialized web portal for spa tourists]. Available at: <http://www.getawayspas.com>.
11. Destinations Spa Vacations. Available at: <http://www.destinationspas.com>.
12. European Spa. Available at: <http://www.european-spa.com>.

Nataliia Smochko, Tetyana Luzhanska

Mukachevo State University

Maksym Smochko

Bogomolets National Medical University

SPA-INDUSTRY AS DETERMINANT OF DEVELOPMENT OF MEDICAL TOURISM

The article deals with the topical issue of the peculiarities of the formation, functioning and development prospects of the SPA industry as one of the directions of medical tourism. The main goal of the article is to analyze the current state of development of the SPA industry. Informative and analytical methods, comparative, statistical, predictive, etc. methods were used during the scientific research. The work states that recently there is a need to take measures to stimulate the development of spa resorts, which is based on the application of innovative approaches. Competition encourages spa establishments to create new products, use new innovative marketing technology and sales channels, reach new target groups of consumers. In the conditions of the structural restructuring of the economy of Ukraine, the improvement of the forms and methods of regulating the development of the spa-resort sector is of particular importance. An effective mechanism for stimulating the development of this area is the attraction of investments through public-private partnership schemes. The Ukrainian SPA has absorbed various elements of the global SPA industry, but the main factor of development remains national traditions, the national school of resort science. The scientific novelty of the article lies in the fact that, based on the processing of significant analytical material, the effectiveness of the functioning of the SPA industry as medical tourism in Ukraine is substantiated, and the development of the resort as an ecopolis is substantiated. The practical significance of the obtained results lies in the fact that it has been proven on the basis of the activities of the leading spa centers in the resort cities of Ukraine that the diversity and unique combination of natural resources of spa resorts is the basis for the creation of sound spa methods, programs and concepts of recreation, health and aesthetics. This gives reason to assert that it is necessary to carry out measures to stimulate the development of spa resorts based on the use of innovative approaches, which will further give an impetus to the development of medical tourism, both national and international. The article states that the basis of the further development of spa resorts of Ukraine should be ecological and economic nature management, state control and regulation of conservation, effective use, economic reproduction of unique natural healing resources of Ukraine with the possibility of creating an ecopolis.

Key words: Spa resort tourism, resort resources, Spa tourist markets, SPA procedures, SPA programs, SPA technologies, ecopolis, medical tourism.

Статтю подано до редакції 09.09.2022